

Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Yoksulluk Azaltma Etkisi

Emrullah METE *

Öz

Günümüz küresel ekonomi koşullarında finansal piyasaların rolü oldukça önem kazanmıştır. Finansal piyasalardaki gelişme ülkelerin ekonomik kalkınmalarında önemli rol oynamaktadır. Bu çalışmada finansal gelişme, özel sektör kredileri, finansal piyasa derinliği ve ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltma etkileri incelenmiştir. Next-11 ülkelerinin 2000-2018 dönemine ait verilerin kullanıldığı çalışmada panel eş bütünleşme ve nedensellik analizlerinden yararlanılmıştır. Durbin-Hausman eş bütünleşme analizi sonuçlarına göre değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Emirmahmutoğlu ve Köse nedensellik analizi sonuçlarına göre finansal piyasa derinliği, özel sektör kredileri ve ekonomik büyüme ile yoksulluk azaltma arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Finansal gelişmeden yoksulluk azaltmaya doğru nedensellik ilişkisi tespit edilmemiştir. Ülkeler bazında nedensellik analizi sonuçları farklılık göstermektedir. Nedensellik analizi sonuçları damlama teorisini doğrulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Gelişme, Ekonomik Büyüme, Yoksulluk Azaltma, Emirmahmutoğlu ve Köse Nedensellik Analizi, Next-11 Ülkeleri

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Poverty Reduction Effect of Financial Development and Economic Growth

Abstract

In today's global economic conditions, the role of financial markets has gained importance. Developments in financial markets play an important role in the economic development of countries. In this study, the poverty reduction effects of financial development, domestic credit to private sector, financial market depth and economic growth are examined. Panel co-integration and causality analyzes were used in the study, in which data from the Next-11 countries for the period 2000-2018 were used. According to the results of Durbin-Hausman cointegration analysis, the existence of a long-term relationship between the variables was determined. According to Emirmahmutoğlu and Köse causality analysis results, a bidirectional causality relationship was determined between financial market depth, domestic credit to private sector and economic growth with poverty reduction. A causal relationship from financial development to poverty reduction was not determined. The results of causality analysis differ on the basis of countries. The causality analysis results confirm the trickle-down theory.

Keywords: Financial Development, Economic Growth, Poverty Reduction, Emirmahmutoğlu and Köse Causality Analysis, Next-11 Countries

Article Type: Research Article

* Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi Görele Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Lojistik Yönetimi Bölümü, e-mail: memrullah@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-2240-9248

1. GİRİŞ

Yoksulluk insanoğlunun var olduğu dönem boyunca nedenleri sonuçları tanımlamaları ve boyutu açısından oldukça önemli olan sosyal bir sorun olmuştur. Sahip olduğu karmaşık yapısıyla yoksulluk, azaltılması ve/veya sonlandırılması açısından gerek ülkelerin gerekse bölgesel ve uluslararası örgütlerin ekonomi politikaları ve stratejileri çerçevesinde öncelikli hedeflerinden biridir.

Hayatı idame ettirebilme adına gerekli olan gıda giyim ve barınma gibi temel ihtiyaçlar toplumların yapısı ve içinde bulunulan zamana göre değişiklik göstermesi nedeniyle yoksullukla mücadelede de yeknesak bir politika uygulamasından bahsetmek mümkün olamamıştır. Yoksulluğun azaltılmasıyla ilgili olarak Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, IMF gibi uluslararası kuruluşların dikkate aldığı bir enstrüman da finansal gelişmedir.

Finansal gelişme ekonomik kalkınma ve gelir dağılımının sağlanması noktasında kilit faktör olarak görülmektedir. Dolayısıyla finansal gelişmenin ölçülmesi, değerlendirilmesi ve yansımalarının takip edilmesi önem arz etmektedir. Dünya ekonomik forumu (DEF) finansal gelişmeyi etkili finansal piyasaların varlığı ve aracılık faaliyetlerinin yanında sermaye ve finansal hizmetlere erişimi kolaylaştıran faktörler, politikalar ve kurumlar olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda DEF, finansal gelişimin ölçülmesinin gerekliliğini de belirterek bu ölçümde finansal sistemin derinliği, erişimi, etkinliği ve istikrarı gibi faktörlerin dikkate alınmasını öne sürmüştür (Akbiyık, 2012: 18). Finansal gelişmenin önemi ve ölçülmesi noktasında IMF tarafından da bir endeks geliştirilerek ülkelerin finansal kurumlarının ve finansal piyasalarının derinlikleri, erişimi ve etkinlikleri dikkate alınmıştır. Dünya Bankası çalışmasında finansal sistem dört farklı kategoriye ayrılarak finansal gelişmeyi ölçülmeye çalışılmıştır. Bu kategoriler, finansal sistemin derinliği, erişilebilirliği, finansal araçların maliyetleri düşürebilme kabiliyetleri ve finansal sistemin istikrarı ve olumsuz şoklara karşı dayanıklılığı şeklinde belirlenmiştir (Rewilak, 2017: 169).

Finansal gelişmenin yoksulluk üzerindeki etkisi yoksulların finansal piyasalara ve hizmetlere erişimi noktasında değerlendirilmektedir (Sehrawat ve Giri, 2016: 579). Finansal sistemlerin ekonomik fırsatların eşitlenmesinde ve eşitsizliklerin azaltılmasında potansiyel olarak önemli bir role sahip olduğu ve bu nedenle literatürde finansal gelişmenin, yoksulluğu azaltma açısından önemli olduğu görüşü hakimdir. Yoksulluğun azaltılması açısından finansal gelişmenin katkısı ilk olarak asimetrik bilgi ve işlem maliyetlerinin yüksekliği gibi piyasa kusurlarını azaltması yoluyla ön plana çıkmaktadır. Piyasa kusurlarındaki azalma yoksulların finansmana daha kolay erişimini sağlayacaktır. Diğer katkı ise finansal gelişme ile sağlanan finansal piyasalara kolay erişim, kredi kısıtlamalarını kaldırarak yeni iş imkanlarının yaratılması ve bu sayede daha yüksek gelir sağlayarak yoksulluğun azalması şeklindedir. Son olarak, finansal gelişme ile sağlanan ekonomik büyümenin yoksul kesime de damlamasıdır (Boukhatem, 2016: 215). Damlama teorisine göre, Aghion ve Bolton (1997), ekonomide daha fazla sermaye biriktikçe, yoksullara yatırım amaçlı daha fazla fon sağlanabileceğini ve dolayısıyla yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunabileceğini göstermiştir. Ancak finansal gelişmenin sağlanmasıyla birlikte yoksul kesimin bu gelişmeden ne kadar pay alabildiği hususu literatürde netlik kazanmamıştır. Kredi talebi durumunda finansal araçlar tarafından istenen geçmişe yönelik bilgi ve belgelerin yoksul kesim tarafından karşılanamaması, yoksul kesimin kredilerin varlığından dahi haberdar olmaması gibi hususlar finansal gelişmenin yoksulluğu azaltma özelliğini kısıtlayabilmektedir (Manga, 2020: 68). Ayrıca, finansal gelişmeyle birlikte yaşanan ekonomik büyümenin nüfusun tamamına mı yoksa belirli kesime mi damladığı ülkelere ve bölgelere değişebilmektedir. Dolayısıyla finansal gelişmenin yoksulluğu azaltıcı etkisi ülke ve bölgelere göre değişebilmektedir.

Çalışmada Next-11 (N-11) ülkelerinin 2000-2018 dönemine ait verileri kullanılarak finansal gelişmenin yoksulluğu azaltıcı etkisi incelenmiştir. N-11 ülkeleri yatırım bankası Goldman Sachs tarafından dünyanın en büyük ekonomileri olma potansiyeline sahip ülkeler olarak belirlenmiştir. Makro ekonomik istikrar, siyasi yapı, dışa açıklık, yatırım politikaları gibi göstergeler çerçevesinde belirlenen bu ülkeler yüksek seyreden nihai tüketim harcamaları, büyüme oranları ve nüfus artış oranları açısından benzerlik göstermektedir (ALOnaizi ve Gadhoun, 2017: 44). Dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alma potansiyeline sahip bu ülkelerde nihai tüketim harcamaları ile nüfus artış oranlarının yüksek olması, finansal gelişmenin yoksulluğu azaltıcı etkisi açısından çalışmanın amacını oluşturmuştur. Bu kapsamda giriş bölümünün ardından çalışmanın ilk bölümünde konuyla ilgili literatür taraması yapılmış, ikinci bölümde ampirik analize ilişkin veri seti ve yöntem tanıtılmış, üçüncü bölümde ise analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Son bölümde ise sonuç ve genel değerlendirme kısmı ile çalışma tamamlanmıştır.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Yoksulluğu azaltma çabaları her dönem devam etmiştir. Küresel ekonomi koşullarında sermaye hareketliliğinin oldukça hızlı ve büyük çapta gerçekleşmesi finansal piyasaları bu duruma ayak uydurmaya zorlamaktadır. Günümüzde ülkelerin ekonomik kalkınmaları çerçevesinde yoksulluğun azaltılması finansal piyasalardaki değişime ve gelişime de bağlıdır. Bu kapsamda finansal gelişmenin yoksulluk üzerindeki etkisi iktisat literatüründe de yerini almıştır.

Jalilian ve Kirkpatrick (2002) finansal gelişmenin yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisini 1984-2008 dönemi verileriyle geliştirmekte olan 47 ülke için araştırmışlardır. Regresyon analizinden yararlanılan çalışma sonuçları finansal gelişmenin yoksulluğu azaltmaya katkı sağladığını göstermiştir.

Quartey (2005) finansal gelişmenin yoksulluk azaltıcı etkisini 1970-2001 dönemi verileriyle Gana için araştırmıştır. Eş bütünleşme ve nedensellik analizlerinin kullanıldığı çalışmada analiz sonuçları finansal gelişmenin yoksulluk azaltmanın nedeni olduğunu, finansal gelişmenin yoksulluk azaltma üzerindeki etkisinin pozitif ancak anlamsız olduğunu ve son olarak finansal gelişme ile yoksulluk azaltmanın uzun dönemde eş bütünleşik olduğunu göstermektedir.

Odhiambo (2009) finansal gelişme ile yoksulluk azaltma arasındaki ilişkiyi 1969-2006 dönemi verilerini kullanarak Zambia için araştırmıştır. Nedensellik analizinin kullanıldığı çalışma sonuçlarına göre finansal gelişmenin yoksulluğu azaltmanın nedeni olduğu tespit edilmiştir.

Pradhan (2010) finansal gelişme ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi Hindistan için araştırmıştır. Eş bütünleşme ve nedensellik analizlerinin uygulandığı çalışmada 1951-2008 dönemine ait veriler kullanılmıştır. Eş bütünleşme analizi sonuçlarına göre finansal gelişme ile yoksulluğun azaltılması arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Nedensellik analizi sonuçları ise finansal gelişmenin yoksulluğu azaltmanın nedeni olduğunu göstermektedir.

Kappel (2010) finansal gelişmenin yoksulluğu azaltma üzerindeki etkisini 1960-2006 dönemi verileriyle geliştirmiş ve geliştirmekte olan 78 ülke için incelemiştir. Panel regresyon analizinden yararlanılan çalışma sonuçlarına göre finansal gelişmenin yoksulluk üzerinde azaltıcı etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Perez-Moreno (2011) 1980-1990 dönemi verileriyle geliştirmekte olan 35 ülkede finansal gelişme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişkiyi nedensellik analiziyle araştırmışlardır. Analiz sonuçlarına göre finansal gelişmeden yoksulluğun azaltılmasına doğru tek yönlü bir nedenselliğin olduğu tespit edilmiştir.

Khan vd (2012) Pakistan'ın 1981-2010 dönemi finansal gelişme verilerini kullanarak finansal gelişmenin yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisini yeniden araştırmışlardır. Nedensellik analizinden yararlanılan çalışma sonuçları finansal gelişmenin yoksulluğu azalttığını göstermektedir.

Chemli (2014) finansal gelişme ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi 1990-2012 döneminde MENA ülkelerine ait veriler çerçevesinde ele almıştır. ARDL testinin kullanıldığı analiz sonuçları finansal gelişmenin yoksulluğu azalttığını göstermektedir.

Uddin vd (2014) 1975-2011 dönemi verileriyle ARDL sınır testi yaklaşımını kullanarak Bangladeş'te finansal gelişme, ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Analiz sonuçları finansal gelişme, ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığını göstermiştir.

Abosedra vd (2015) 1975–2011 dönemine ait verileri kullanarak Mısır'da finansal gelişme ve yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Eş bütünleşme analizinden yararlanılan çalışma sonuçlarına göre finansal gelişme, ekonomik büyüme ve yoksulluk azaltma arasında uzun dönemli ilişkinin olduğu ve finansal gelişmenin yoksulluğu azalttığı tespit edilmiştir.

Boukhatem (2016) düşük ve orta gelirli 67 ülkede finansal gelişmenin yoksulluğu azaltma üzerindeki etkisini 1986-2012 dönemine ait veriler kapsamında araştırmıştır. Genelleştirilmiş momentler metodunun (GMM) kullanıldığı çalışmada analiz sonuçlarına göre finansal gelişmenin yoksulluğu doğrudan azaltmaya katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.

Donou-Adonsou ve Sylwester (2016) finansal gelişmenin yoksulluğu azaltma üzerindeki etkisini geliştirmekte olan 71 ülke için incelemişlerdir. 2002-2011 dönemine ait verilerin kullanıldığı çalışmada panel regresyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre finansal gelişme göstergesi olarak değerlendirilen banka kredilerinin yoksulluğu azalttığı tespit edilmiştir.

Seven ve Coşkun (2016) finansal gelişmenin yoksulluğu azaltma üzerindeki etkisini geliştirmekte olan 45 ülke için değerlendirmişlerdir. 1987-2011 dönemine ait verilerin kullanıldığı çalışmada panel GMM yönteminden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre söz konusu ülkelerde finansal gelişmenin yoksulluğu azaltma noktasında kayda değer bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Zhang ve Naceur (2019) geliştirmekte olan ve gelişmiş 143 ülkeye ait 1961-2011 dönemi verilerini kullanarak finansal gelişme ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Panel regresyon analizinin kullanıldığı çalışmada analiz sonuçları söz konusu ülkelere finansal gelişmenin yoksulluğu önemli düzeyde azalttığını göstermektedir.

Manga (2020) finansal gelişmede yaşanan iyileşmenin yoksulluğu azaltıcı etkisini 1980-2017 döneminde seçilmiş MENA ülkeleri için değerlendirmiştir. Panel ARDL sınır testi yaklaşımının kullanıldığı analiz sonuçlarına göre söz konusu ülkelere finansal gelişmede yaşanan iyileşmenin yoksulluğu azalttığı tespit edilmiştir.

Literatürde yer alan çalışmalarda görüldüğü üzere finansal gelişmede sağlanan iyileşmelerin çoğunlukla yoksulluğu azaltma hususunda katkı sağlamaktadır. Bu çalışma ülke grubu yönüyle literatüre katkı yapmayı amaçlamaktadır. N-11 ülkelerinde tüketim harcamalarının ve ekonomik büyüme oranlarının yüksek olması yanında nüfus artış oranlarının da yüksek olması yoksulluğun gelişimi açısından dikkate değer görülmüştür. Ayrıca bu ülke grubuyla ilgili finansal gelişme ve yoksulluk ilişkisini inceleyen çalışmaya rastlanılmamıştır.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada finansal gelişmenin yoksulluğu azaltıcı etkisi araştırılmıştır. Finansal gelişme göstergesi olarak finansal gelişme endeksi, finansal piyasa derinlik endeksi ve özel sektör kredilerinin gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYİH) oranı kullanılmıştır. Yoksulluk göstergesi olarak ise hane halkı nihai tüketim harcamaları kullanılmıştır. Verilerin elde edilebilmesi çerçevesinde çalışmanın zaman kısıtını 2000-2018 yılları arası dönem oluşturmaktadır. Çalışmanın ülke grubunu N-11 olarak adlandırılan ve verisine ulaşılabilen Bangladeş, Endonezya, Filipinler, Güney Kore, Meksika, Mısır, Nijerya, Pakistan, Türkiye ve Vietnam'dan oluşan 10 ülke oluşturmaktadır. Analizde kullanılan değişkenlere ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Veri Seti

Değişken kodu	Değişken adı	Açıklama	Kaynak
LPOV	Yoksulluk Azalması	Hane halkı nihai tüketim harcamaları (kişi başı sabit 2010 \$)	WDI
FinDI	Finansal Gelişme Endeksi	Endeks Değeri	IMF
FinMDI	Finansal Piyasa Derinlik Endeksi	Endeks Değeri	IMF
CRD	Özel sektör kredileri	GSYİH % oranı	WDI
LGDP	GSYİH	Sabit 2010 \$	WDI

Tablo 1'de yer alan değişkenlere ilişkin modelde Uddin vd. (2014), Odhiambo (2009), Çetin (2019) ve Manga (2020) gibi çalışmalara benzer şekilde yoksulluk azalması göstergesi olarak hane halkı nihai tüketim harcamaları kullanılmıştır. Gerek literatürde yer alan gerekse konu kapsamındaki çoğu çalışmalarda genel olarak finansal gelişme göstergesi finansal gelişme endeksi, finansal derinlik ve kredi düzeyi ile temsil edilmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada finansal gelişmeyi temsil eden her üç değişkenin yoksulluğu azaltıcı etkisi araştırılmıştır. Son olarak ekonomik büyümenin modele dahil edilmesinin nedeni ise damlama teorisinin geçerliliğinin araştırılmasıdır. Bu çerçevede Tablo 1'de yer alan değişkenlerle oluşturulan model Denklem 1'deki gibidir.

$$LPOV_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 FinDI_{it} + \beta_2 FinMDI_{it} + \beta_3 CRD_{it} + \beta_4 LGDP_{it} + u_{it} \quad (1)$$

Denklem 1'de α sabit değeri, β eğim parametresini, i panelin birim boyutunu, t panelin zaman boyutunu ve u ise hata terimini ifade etmektedir. Yoksulluk azalması ve hane halkı nihai tüketim harcamalarını temsil eden değişkenlerin doğal logaritması alınmıştır.

Ekonometrik analizlerde durağan olmayan serilerle yapılan analizlerin güvenilirliği tartışmalı olduğundan dolayı serileri durağan halde olması önem arz etmektedir. Serilerin durağanlığının kontrol edilmesi için birim kök testlerinden yararlanılmaktadır. Birinci kuşak ve ikinci kuşak birim kök testleri şeklinde iki grupta toplanan bu testlerden birinci kuşak testler genellikle birimler arası korelasyonu göz ardı ederken ikinci kuşak birim kök testleri ise birimler arası korelasyonu dikkate almaktadır. Birimler arası korelasyonun test edilmesiyle birlikte hangi birim kök testlerinin uygulanabileceğine karar verilmektedir. Serilere ilişkin zaman (T) boyutunun birim (N) boyutundan büyük (T>N) olduğu durumlarda Breusch Pagan (1980) birimler arası korelasyon testi güvenilir sonuçlar vermektedir. Breusch Pagan (1980) birimler arası korelasyon testinin temel hipotezi $H_0 : cov(u_{it}, u_{jt}) = \rho_{ij} = 0$ olmak üzere tüm t değerleri için $i \neq j$ eşitsizliği geçerlidir ve test istatistiği;

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \quad (2)$$

şeklinde ifade edilmektedir. Eşitliğin sağ tarafında yer alan $\hat{\rho}_{ij}^2$; i ve j artıkların korelasyon katsayısıdır.

$$\hat{\rho}_{ij} = \hat{\rho}_{ji} = \frac{\sum_{t=1}^T e_{it}e_{jt}}{(\sum_{t=1}^T e_{it}^2)^{1/2} (\sum_{t=1}^T e_{jt}^2)^{1/2}} \quad (3)$$

Denklem 3'te yer alan ve kalıntıları ifade eden $e_{it} = y_{it} - \hat{\alpha}_i - \hat{\beta}_i'x_{it}$ şeklinde formüle edilmektedir. Diğer yandan e_{it} , hata terimi olarak adlandırılan u_{it} 'nin en küçük kareler (EKK) tahminini de temsil etmektedir (Pesaran, 2004: 5). Birim boyutu N sabit iken $T \rightarrow \infty$ ise LM testi $N(N-1) / 2$ serbestlik derecesinde asimptotik χ^2 dağılmaktadır. Ayrıca $N \rightarrow \infty$ olduğu durumda LM testinin kullanımı uygun değildir (Baltağı vd, 2012: 165).

Birim kök testine karar verilebilmesi için sabit ve eğim parametrelerinin homojenliği test edilmektedir. Literatürde çeşitli homojenlik testi uygulamaları mevcuttur. Bu çalışmada Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilen ve Delta testi olarak adlandırılan testten yararlanılmıştır. Delta testi kendi içerisinde iki gruba ayrılmaktadır. Bunlardan Delta testi (Delta Tilde) testi örneklem grubunun büyük olduğu durumlarda kullanılırken düzeltilmiş Delta testi ise (Delta Tilde adj) ise küçük örneklem gruplarında daha iyi sonuçlar vermektedir (Kar vd., 2019: 42). Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilen ve büyük ve küçük örneklem gruplarını simgeleyen test istatistikleri denklem 6 ve 7'de yer almaktadır.

$$\hat{\Delta} = \sqrt{N} \left\{ \frac{N^{-1}S - k}{\sqrt{2k}} \right\} \sim x_k^2 \quad (4)$$

$$\hat{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \left\{ \frac{N^{-1}S - E(\bar{z}_{iT})}{\sqrt{Var(\bar{z}_{iT})}} \right\} \sim N(0,1) \quad (5)$$

Eşitlikte; $E(\bar{z}_{iT}) = k$ ve $\sqrt{Var(\bar{z}_{iT})} = 2k(T-k-1) / (T+1)$ söz konusudur. Test istatistiklerini veren yukarıdaki denklemlerde N birim sayısını, S Swamy test istatistiğini, $E(\bar{z}_{iT})$ sonlu ortalama ve varyanslarla tüm i'ler boyunca bağımsız dağıtılmış rassal değişkenleri ifade etmektedir. Delta testlerinin hipotezlerinden boş hipotez $H_0: \beta_1 = \beta$ eğim katsayılarının homojen olduğunu belirtmekte, alternatif hipotez ise $H_1: \beta_i \neq \beta$ ise eğim katsayılarının heterojen olduğunu ileri sürmektedir (Pesaran ve Yamagata, 2008: 57).

Değişkenler için uygulanan birimler arası korelasyon testleri ve homojenlik testleri sonrasında eğer birimler arası korelasyon yok ise ve heterojenlik söz konusu ise birin kuşak ikinci grup birim kök testleri uygulanabilmektedir. Bu testlerden biri Im, Pesaran ve Shin (IPS, 2003) birim kök testi, diğeri ise Fisher Genişletilmiş Dickey Fuller (Fisher ADF) ve Fisher Philips Perron (Fisher PP) testleridir. IPS birim kök testinde tüm birimlere ait zaman serilerine ayrı ayrı birim kök testi uygulanmakta ve birimlerin kendi otoregresif parametrelerine sahip olmalarına izi verilmektedir (Tatoğlu, 2018: 41). IPS testinin hipotezleri aşağıdaki gibidir.

$H_0 = \beta_i = 0$ (tüm i'ler için) tüm yatay kesit birimler seri durağan değildir.

$H_1 = \beta_i < 0$ (i= 1, 2, ..., N_i) en az bir yatay kesit birimi için seri durağandır.

Fisher ADF ve Fisher PP testleri de IPS testi üzerine kurulu olup farklı olarak Fisher testlerinde seriler arasında zaman boşluklarının olmasına izi verilirken IPS testinde izin verilmemektedir.

Serilerin durağanlığının tespitinden sonra değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı tespit edilebilir. Uzun dönemli ilişkinin tespit edilebilmesi için serilerde birimler arası korelasyonun varlığı ve eğim parametrelerinin homojen olup olmadığı önem arz etmektedir. Bu kriterlere göre uygun olan eş bütünleşme testi belirlenebilmektedir. Westerlund (2008) tarafından geliştirilen Durbin-Hausman panel eş bütünleşme testi birimler arası korelasyona izin vermesi yanında bağımlı değişken I(1) olmak şartıyla, bağımsız değişkenlerin I(1) veya I(0) olması durumunda ortak faktörleri dikkate alarak panel eş bütünleşme analizi yapılmasına imkan sağlamaktadır. H_0 hipotezinin “eş bütünleşme ilişkisi yoktur”, alternatif hipotezin ise “eş bütünleşme ilişkisi vardır” şeklinde olduğu bu testte ulaşılan test istatistiği tablo kritik değerleriyle karşılaştırılır. Ulaşılan test istatistiği %5 anlamlılık düzeyinde 1.645’ten büyük ise temel hipotez reddedilerek eş bütünleşme ilişkisinin varlığına karar verilir. Grup ve panel olarak ayrı ayrı belirlenen Durbin-Hausman eş bütünleşme tahmin denklemi aşağıdaki gibidir.

$$DH_g = \sum_{i=1}^N \hat{S}_i (\tilde{\phi}_i - \hat{\phi}_i)^2 \sum_{t=2}^T \hat{\epsilon}_{it-1}^2 \quad (6)$$

$$DH_p = \hat{S}_n (\tilde{\phi} - \hat{\phi})^2 \sum_{i=1}^n \sum_{t=2}^T \hat{\epsilon}_{it-1}^2 \quad (7)$$

Çalışmada heterojenliğe ve birimler arası korelasyonun varlığına da uygun olan Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) nedensellik testinden yararlanılmıştır. Bu nedensellik testinde serilerin düzey değerlerinin kullanılarak daha fazla bilgi içermelerini sağlaması ve I(0) ve I(1) serilerin birlikte analize dâhil edilmesine imkan sağlanmaktadır. Aşamaları itibariyle bu analizde ilk olarak uygun gecikme uzunluğunun (p) belirlenebilmesi için panel VAR tahmini yapılır, daha sonra belirlenen gecikme değerine en yüksek bütünleşme derecesine sahip değişkenin bütünleşme derecesi eklenir (p+dmax) ve son olarak p+dmax için serilerin düzey değerleriyle panel VAR modelinin tahmini gerçekleştirilir (İlgaz Yıldırım ve Şahin, 2018: 449). H_0 hipotezinin nedensellik ilişkisi yoktur şeklinde olan VAR modeli aşağıdaki Denklem 8’de yer almaktadır.

$$Z_{i,t} = \mu_i + A_{i1}Z_{i,t-1} + \dots + A_{ik_i}Z_{i,t-k_i} + \sum_{j=k_i+1}^{k_i+d \max_i} A_{ij} Z_{i,t-j} + u_{i,t} \quad (8)$$

$$i = 1, 2, \dots, N \quad t = 1, 2, \dots, T$$

Emirmahmutoğlu ve Köse nedensellik analizine ilişkin model aşağıdaki Denklem 9 ve 10’da yer almaktadır.

$$x_{i,t} = \mu_i^x + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{11,ij} x_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} \sum_{12,ij} A_{12,ij} y_{i,t-j} + u_{i,t}^x \quad (9)$$

$$y_{i,t} = \mu_i^y + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{21,ij} x_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} \sum_{22,ij} A_{22,ij} y_{i,t-j} + u_{i,t}^y \quad (10)$$

4. ANALİZ SONUÇLARI

Finansal gelişmenin yoksulluğu azaltıcı etkisinin araştırılması amacıyla kurulan modelde ilk olarak birimler arası korelasyon testi yapılmıştır. Breusch Pagan (1980) LM testi ile gerçekleştirilen test sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır:

Tablo 2. Birimler arası korelasyon testi sonuçları

Test	İstatistik	Olasılık değeri
LM	50.11	0.2779
LM _{adj}	-0.4593	0.6460
LM CD	0.2573	0.7970

Birimler arası korelasyonun Breusch Pagan testi ile araştırıldığı Tablo 2’de yer alan sonuçlar birimler arası korelasyonun olmadığını ifade etmektedir. Birimler arası korelasyon testi sonuçlarına göre serilerin durağanlığının tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmesi gereken birim kök testlerinin birinci kuşak testlerden bir veya birkaçının kullanılması uygun olmaktadır. Tablo 3’te birinci kuşak ikinci grup birim kök testlerinden IPS birim kök testi ile Fisher ADF ve Fisher PP testlerine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 3. Birim Kök Testi Sonuçları

Test	Değişken	Düzy	Fark
IPS	LPOV	-0.8585 (0.1953)	-3.721 (0.0001)*
	FinDI	-0.7342 (0.2314)	-10.005 (0.0000)*
	FinMDI	-2.178 (0.0147)	-6.301 (0.0000)*
	CRD	0.7112 (0.7615)	-5.7723 (0.0000)*
	LGDP	0.117 (0.5467)	-2.166 (0.0152)**
Fisher ADF	LPOV	25.909 (0.1688)	49.780 (0.0002)*
	FinDI	18.109 (0.5802)	128.675 (0.0000)*
	FinMDI	34.831 (0.0210)	75.212 (0.0000)*
	CRD	10.183 (0.9647)	50.888 (0.0002)*
	LGDP	20.335 (0.4372)	34.524 (0.0228)**
Fisher PP	LPOV	42.653 (0.0023)	74.921 (0.0000)*
	FinDI	19.920 (0.4629)	240.461 (0.0000)*
	FinMDI	57.817 (0.0000)	147.004 (0.0000)*
	CRD	17.840 (0.5979)	99.642 (0.0000)*
	LGDP	13.416 (0.8588)	65.868 (0.0000)*

*, ** sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeylerini belirtmektedir.

Tablo 3’te yer alan birim kök testi sonuçlarına göre serilerin tamamının birinci farklarında durağanlaştığı görülmektedir. Durağanlık testinden sonra değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin tespiti için yapılan eş bütünleşme testinin belirlenmesi için uygulanan homojenlik testi Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Homojenlik testi sonuçları

	İstatistik	Olasılık değeri
$\hat{\Delta}$	10.855	0.000*
$\hat{\Delta}_{adj}$	12.079	0.000*

* %1 anlamlılık düzeyini belirtmektedir.

Tablo 4’te yer alan homojenlik testine ilişkin olasılık değerleri 0.05 değerinden küçük olduğu için serilerin heterojen olduğu anlaşılmaktadır. Değişkenleri birimler arası korelasyon içermemesi ve heterojenlik durumuna uygun olan eş bütünleşme testlerinden biri de Durbin-Hausman eş bütünleşme testidir. Tablo 5’te Durbin-Hausman eş bütünleşme testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5. Eş Bütünleşme Testi Sonuçları

	İstatistik değeri	Olasılık değeri	Kritik değer (%5)
Durbin-H Grup İstatistiği	4.220	0.000	1.645
Durbin-H Panel İstatistiği	13.779	0.000	1.645

Tablo 5'te yer alan eş bütünleşme testi sonuçlarına göre hem grup hem de panel genelinde istatistik değerleri 1.645 değerinden büyük olduğu için H_0 hipotezi reddedilerek yoksulluk azaltma, finansal piyasa derinliği, finansal gelişme özel sektör kredileri ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı kabul edilmektedir. Öncül testlerin uygun olmasıyla birlikte eş bütünleşme testinden sonra yoksulluk azaltma ile ekonomik büyüme ve finansal gelişme arasındaki nedensellik ilişkisi Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) nedensellik analizi ile tespit edilmiştir. Sonuçlar Tablo 6, Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 6. Yoksulluk Azaltma ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi

Ülke	Gecikme sayısı	LGDP→LPOV	Olasılık	LPOV→LGDP	Olasılık
Bangladeş	3	3.396	0.334	11.773	0.008*
Endonezya	1	3.040	0.081***	3.119	0.077***
Filipinler	3	0.941	0.815	3.417	0.332
Güney Kore	3	5.533	0.137	9.444	0.024**
Meksika	2	1.408	0.495	0.482	0.786
Mısır	2	8.402	0.015**	4.857	0.088***
Nijerya	2	11.420	0.003*	10.562	0.005*
Pakistan	2	17.670	0.000*	2.081	0.353
Vietnam	1	3.608	0.058***	0.864	0.353
Türkiye	2	2.057	0.358	1.560	0.458
Panel Geneli Sonuçlar		58.268	0.000*	46.023	0.001*

*, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini belirtmektedir.

Tablo 6'da yer alan nedensellik sonuçlarına göre panel genelinde çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Endonezya, Mısır, Nijerya, Pakistan ve Vietnam'da ekonomik büyümenin yoksulluk azaltmanın nedeni olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, ekonomik büyümedeki artışın yoksul kesime damladığı ve kişi başına nihai tüketim harcamalarının artmasına neden olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, Bangladeş, Endonezya, Güney Kore, Mısır ve Nijerya'da yoksulluk azaltmanın ekonomik büyümenin nedeni olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç ise nihai harcamalardaki artışın ekonomik büyümeyi artırmasıyla açıklanabilir. Tablo 6'da yer alan sonuçlara göre Endonezya, Mısır ve Nijerya'da yoksulluk azaltma ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Yoksulluk azaltma ile özel sektör kredileri arasındaki nedensellik analizi sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Yoksulluk Azaltma ile Özel Sektör Kredileri Arasındaki Nedensellik İlişkisi

Ülke	Gecikme sayısı	LPOV→CRD	Olasılık	CRD→LPOV	Olasılık
Bangladeş	3	15.678	0.001*	8.854	0.031**
Endonezya	3	51.700	0.000*	20.081	0.000*
Filipinler	2	1.287	0.526	4.354	0.113
Güney Kore	3	25.224	0.000*	11.075	0.011**
Meksika	3	0.847	0.838	32.357	0.000*
Mısır	1	0.794	0.373	1.191	0.275
Nijerya	2	3.522	0.172	4.199	0.123
Pakistan	3	3.210	0.360	18.290	0.000*
Vietnam	3	16.064	0.001*	1.936	0.586
Türkiye	2	1.800	0.407	4.494	0.106
Panel Geneli Sonuçlar		108.401	0.000*	95.033	0.000*

*, ** sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeylerini belirtmektedir.

Tablo 7’de yer alan analiz sonuçlarına göre Bangladeş, Endonezya, Güney Kore ve Vietnam’da yoksulluk azaltmanın özel sektör kredilerinin nedeni olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre tüketim harcamalarındaki değişme özel sektör kredilerini de etkilemektedir. Bu durum tüketim harcamalarının bir kısmının kredilerle karşılanmasıyla açıklanabilir. Diğer bir sonuç ise Bangladeş, Endonezya, Güney Kore, Meksika ve Pakistan’da özel sektör kredilerinin yoksulluk azaltmanın nedeni olduğu şeklindedir. Bu sonuç kredilere ulaşabilen yoksul kesimin yeni iş imkanları yaratması ve bu sayede gelirlerinin yükselmesiyle açıklanabilir. Panel geneli sonuçlara göre ise yoksulluk azaltma ile özel sektör kredileri arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi söz konusudur.

Yoksulluk azaltma ile finansal piyasa derinliği arasındaki nedensellik analizi sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Yoksulluk Azaltma ile Finansal Piyasa Derinliği Arasındaki Nedensellik İlişkisi

Ülke	Gecikme sayısı	FinMDI→LPOV	Olasılık	LPOV→FinMDI	Olasılık
Bangladeş	1	2.924	0.087	0.269	0.604
Endonezya	1	5.425	0.020**	1.674	0.196
Filipinler	2	3.850	0.146	4.567	0.102
Güney Kore	3	4.902	0.179	49.034	0.000*
Meksika	2	4.015	0.134	0.435	0.805
Mısır	3	4.286	0.232	3.450	0.327
Nijerya	2	4.278	0.118	0.791	0.673
Pakistan	1	1.052	0.305	0.351	0.553
Vietnam	1	18.154	0.000*	2.458	0.293
Türkiye	2	18.505	0.000*	13.280	0.001*
Panel Geneli Sonuçlar		70.252	0.000*	74.772	0.000*

*, ** sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeylerini belirtmektedir.

Tablo 8’de yer alan sonuçlara göre Endonezya, Vietnam ve Türkiye’de finansal piyasalardaki derinliğin yoksulluk azaltmanın nedeni olduğu tespit edilmiştir. Panel geneli sonuçlara göre ise yoksulluk azaltma ile finansal piyasa derinliği arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi söz konusudur.

Yoksulluk azaltma ile finansal gelişme arasındaki nedensellik analizi sonuçları Tablo 9’da yer almaktadır. Tablo 9’daki sonuçlar Meksika ve Vietnam’da finansal gelişmede gerçekleşen artışın yoksulluğu azaltmanın nedeni olduğunu göstermektedir. Panel geneli sonuçlara göre ise finansal gelişmeden yoksulluk azaltmaya doğru nedensellik söz konusu değildir.

Tablo 9. Yoksulluk Azaltma ile Finansal Gelişme Arasındaki Nedensellik İlişkisi

Ülke	Gecikme sayısı	LPOV→FinDI	Olasılık	FinDI→LPOV	Olasılık
Bangladeş	3	5.228	0.156	1.931	0.587
Endonezya	3	123.355	0.000*	3.340	0.342
Filipinler	1	2.882	0.090***	1.233	0.267
Güney Kore	3	13.230	0.004*	0.798	0.850
Meksika	3	33.545	0.000*	9.941	0.019**
Mısır	1	0.758	0.384	0.044	0.835
Nijerya	2	2.501	0.286	0.322	0.851
Pakistan	1	0.773	0.379	1.479	0.224
Vietnam	3	15.100	0.002*	9.540	0.023**
Türkiye	2	3.132	0.209	2.763	0.251
Panel Geneli Sonuçlar		191.110	0.000*	28.089	0.107

*, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini belirtmektedir.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İnsanlık tarihi kadar eskiye dayanan yoksulluk hem sosyal hem de ekonomik boyutuyla tüm dünya ülkelerinin sorunu olmuştur. Sebepleri ve çözümü açısından farklılıklar gösteren yoksulluk sorunu özellikle 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası örgütlerin öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada, yoksulluğu azaltıcı faktörler olarak ekonomik büyüme, finansal gelişme, finansal piyasa derinliği ve özel sektör kredileri incelenmiştir. Panel eş bütünleşme ve nedensellik analizinden yararlanılan çalışmada 2000-2018 dönemi için N-11 ülkelerinden 10 ülke araştırılmıştır. Eş bütünleşme analizinde Durbin-Hausman testinden yararlanılmış ve analiz sonuçları yoksulluk azaltma, ekonomik büyüme, finansal gelişme, finansal piyasa derinliği ve özel sektör kredilerinin uzun dönemde eş bütünleşik olduğunu göstermiştir. Emirmahmutoglu ve Köse nedensellik analizi panel geneli sonuçları ise yoksulluk azaltma ile ekonomik büyüme, finansal piyasa derinliği ve özel sektör kredileri arasında çift yönlü nedenselliğin olduğunu, finansal gelişmeden yoksulluk azaltmaya doğru nedenselliğin olmadığını ifade etmektedir.

Panel geneli sonuçlar değerlendirildiğinde yoksulluk azaltma ile ekonomik büyüme arasındaki çift yönlü ilişki damlama teorisinin söz konusu dönemde ilgili ülkeler için doğrulandığını ifade etmektedir. Daha açık ifade ile ekonomik büyümede meydana gelen artış tüm kesimlere ulaşmakta ve tüm kesimin gelirinin artmasına neden olmaktadır. Finansal piyasa derinliği ve özel sektör kredilerinin yoksulluğu azaltma nedeni olması yoksul kesimin finansal araç ve hizmetlere ulaşabilmesiyle açıklanabilir. Finansal araç ve hizmetlere ulaşarak yeni iş kurulması ve gelirin artırılması suretiyle yoksulluğun azalması sağlanabilmektedir. Ülkeler bazında sonuçlar değerlendirildiğinde ise panel genelinden farklı olarak finansal gelişmenin Meksika ve Vietnam'da yoksulluğu azaltma nedeni olduğu tespit edilmiştir.

Genel olarak ekonomi literatüründeki görüş ekonomik büyümenin yoksulluğu azalttığı yönündedir. Damlama teorisi olarak bilinen görüşün temel dayanağı ise gelir artışının tüm kesime kanallene edilebilmesidir. Bu noktada politika yapıcılar açısından dikkate alınması gereken husus yaşanan gelir artışlarının nüfusun tüm kesimlerine yansıtılmasını sağlayacak düzenlemelerin ve kontrollerin gerçekleştirilmesidir. Diğer taraftan literatür kısmında yer alan çoğu çalışmanın analiz sonuçlarında olduğu gibi ekonomi literatüründe genel olarak finansal gelişmeyi ifade eden tüm göstergelerin yoksulluğu azaltma konusunda etkili olduğu görüşü hakimdir. Bu görüşün dayanağı ise finansal gelişmede yaşanan iyileşmelerin yine nüfusun tüm kesimlerine yansımalarıdır. Yoksulların finansal piyasalara erişiminin sağlanabilmesi, asimetric bilgi sorunun ortadan kaldırılması, yoksul kesimin kredi taleplerinin karşılanmasına yönelik düzenlemeler politika yapıcılar için önem arz etmektedir. Günümüz küresel ekonomi şartlarında uluslararası sermaye hareketliliğinin oldukça yoğun ve büyük çaplı olması finansal piyasaların gelişmiş olmasını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla finansal piyasalardaki derinlik, etkinlik ve istikrar gibi özelliklerin varlığı küresel ekonomi şartlarında ekonomik büyüme ve kalkınma için elzem hale gelmiştir.

Etik Beyanı

“Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Yoksulluk Azaltma Etkisi” başlıklı çalışmasının yazılması ve yayınlanması süreçlerinde Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına riayet edilmiş ve çalışma için elde edilen verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmadaki yazarların tümü çalışmanın yazılmasından taslağın oluşturulmasına kadar tüm süreçlere katkı yapmış ve nihai halini okuyarak onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

- Abosedra, S., Shahbaz, M. ve Nawaz, K. (2015). Modelling Causality Between Financial Deepening and Poverty Reduction in Egypt. *Social Indicators Research*, 126, 1-15.
- Aghion P. ve Bolton, P. (1997). A Theory of Trickle-Down Growth and Development. *The Review of Economic Studies*, 64, 151-172.
- Akbıyık, C. (2012). *Cross Country Evidence on Financial Development- Income Inequality Link (Yüksek lisans Tezi)*. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ALOnaizi, B.R. ve Gadhoun, Y. (2017). The Next 11: Emerging Investment Market. *Asia Pacific Institute of Advanced Research*, 3(2), 44-53.
- Baltagi, B. H., Feng, Q. ve Kao, C. (2012). A Lagrange Multiplier Test for Cross-Sectional Dependence in A Fixed Effects Panel Data Model. *Journal of Econometrics*, 170(1), 164-177.
- Boukhatem, J. (2016). Assessing the Direct Effect of Financial Development on Poverty Reduction in A Panel of Low- and Middle-Income Countries. *Research in International Business and Finance*, 37, 214-230.
- Breusch, T. ve Pagan, A. (1980). The Lagrange Multiplier Test and Its Applications to Model Specification in Econometrics. *Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.
- Chemli, L. (2014). The Nexus Among Financial Development and Poverty Reduction: An Application of ARDL Approach from The MENA Region. *Journal of Life Economics*, 1(2), 133-148.
- Çetin, S. (2019). *Finansal Derinleşme ve Yoksulluk İlişkisi: Yükselen Ekonomiler Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama (Yüksek lisans Tezi)*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Donou-Adonsou, F. ve Sylwester, K. (2016). Financial Development and Poverty Reduction in Developing Countries: Newevidence from Banks and Microfinance Institutions. *Review of Development Finance*, 6, 82-90.
- Emirmahmutoğlu, F. ve Köse, N. (2011). Testing for Granger Causality in Heterogeneous Mixed Panels. *Economic Modelling*, 28(3), 870-876.
- Ilgaz Yıldırım, B. ve Şahin, D. (2018). Geçiş Ekonomilerinde Turizme ve Enerjiye Dayalı Büyüme Hipotezinin Analizi: Panel Nedensellik Testi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 437-457.
- Im, K.S., Pesaran, M.H. ve Shin, Y. (2003). Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels. *Journal of Econometrics*, 115(1), 53-74.
- Jalilian, H. ve Kirkpatrick, C. (2002). Financial Development and Poverty Reduction in Developing Countries. *International Journal of Finance Economics*, 7 (2), 97-108.

Mete, E. (2021). Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyümenin Yoksulluk Azaltma Etkisi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(41), 418-430.

- Kappel, V. (2010). *The Effects of Financial Development on Income Inequality and Poverty*. CER-ETH Economics Working Paper Series No. 10/127.
- Kar, M., Ağır, H. ve Türkmen, S. (2019). Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkelerde Elektrik Tüketiminin Ekonomik Büyüme Etkisinin Panel Ekonometrik Analizi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 37-48.
- Khan, A.D., Ahmad, I. ve Jan, W.U. (2012). Financial Development and Poverty Alleviation: Time Series Evidence from Pakistan. *World Applied Sciences Journal*, 18 (11),1576-1581.
- Manga, M. (2020). MENA Ülkelerinde Finansal Gelişme ve Yoksulluk İlişkisi. *The Journal of International Scientific Researches*, 5(AI), 66-77.
- Odhiambo, N.M. (2009). Finance-Growth-Poverty Nexus in South Africa: A Dynamic Causality Linkage. *The Journal of Socio-Economics*, 38, 320-325.
- Perez-Moreno, S. (2011). Financial Development and Poverty in Developing Countries: A Causal Analysis. *Empirical Economics*, 41 (1), 57-80.
- Pesaran, M. H. (2004). *General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels*, IZA Discussion Paper No. 124, Bonn.
- Pesaran, M. H., & Yamagata, T. (2008). Testing Slope Homogeneity in Large Panels. *Journal of Econometrics*, 142(1), 50-93.
- Pradhan, R. P. (2010). The Nexus Between Finance, Growth and Poverty in India: The Cointegration and Causality Approach. *Asian Social Science*, 6, 114-122.
- Quartey, P. (2005). Financial Sector Development, Savings Mobilisation and Poverty Reduction in Ghana. *UNU-WIDER Research Paper No. 2005/71*, United Nations University.
- Rewilak, J. (2017). The Role of Financial Development in Poverty Reduction. *Review of Development Finance*, 7, 169–176.
- Sehrawat, M. ve Giri, A. (2015). Financial Development, Poverty and Rural-Urban Income Inequality: Evidence from South Asian Countries. *Quality & Quantity*, 50, 577-590.
- Seven, U. ve Coşkun, Y. (2016). Does Financial Development Reduce Income Inequality and Poverty? Evidence from Emerging Countries. *Emerging Markets Review*, 26, 34-63.
- Tatoğlu, F.Y. (2018). *Panel Zaman Serileri Analizi: Stata Uygulamalı*. İstanbul: Beta.
- Uddin, G.S., Shahbaz, M. ve Arouri, M. (2014). Financial Development and Poverty Reduction Nexus: A Cointegration and Causality Analysis in Bangladesh. *Economic Modelling*, 36, 405-412.
- Westerlund, J. (2008). Panel Cointegration Tests of The Fisher Effect. *Journal of Applied Econometrics*, 23, 193–233.
- Zhang, R. ve Naceur, S.B. (2019). Financial Development, Inequality and Poverty: Some International Evidence. *International Review of Economics and Finance*, 61, 1-16.